

Emne nr. 3.

Buskerud fylke.

Emne B r y n e t .

Uvdal Herred

Opskr. av Anna Samuelsen

Kjerkjebygda.

adr. Uvdal

Gr. nr. 61. br. nr. 5.

Hjemmelsmann Knut O. Braaten . 82 aar gl.
(gardbrukar).

1).

Det vanlege navnet paa bryne er "bryne" .

Navnet hein brukas ikkje her om nokonslags bryne.

Det heite :0 bryne, e maa bryne,,e ha brynt.

2)

No bruke dei mest bryne av kunststein. Naturleg brynestein fins i bygda .Ifraa gamal tid hogde dei ut brynu av Braataberget i Uvdal og Hallandsfjellet i Nore. Det sistnevnte fjelle var best til brynestein .

Ola Braaren (Knuts far) født 1799 d. 1887. Han ~~eg~~ eigde Braataberget , han hogde sjøl brynun utor berget , so la han dei i lærskreppa og drog ront i heile prestegjellet og langt utaaver dalen og selde brynun. Han braut og pipeheller or berget og selde dei for kr~~k~~ 1,60 naar dei sjølve henta dei paa garden hans.

Prisen paa brynu fek eg ikkje greie paa, men dei var no billigare.

3.)

Alle redskaper blir naa først slipt paa ein rund slipestein og etterpaa gvest med bryne. Dei brynun som vart hogd utor Hallandsfjelle var veldig goe sa Knut braaten, han og Ola Bergseidjorde hadde vert derute eingong og hogd seg kvar sit bryne , det var det beste bryne han nokonsinne hadde aatt, sa Knut.

4).

Ola, far hass Knut-kona hukse den tie daa dei

tyнна ljaæn paa ambøltten istellafør o slipe n ,
 Det var før den ti daa ronde slipesteina var kome.
 Ronde slipesteina kom helst omkring 1808- 10, det er ting-se
 ting som tyer paa det , noko sikkert veit ein ikkje.
 Eg snakka med Halvor Mykkestue (72 aar) om detta igaar-
 kvell, han hadde paa tomta (etter den gamle tingstugo
 som eingong stod der) funne ein halvdeil av ein rund
 slipestein , det var berre 6-7 tomma , hadde altso vore
 12- 14 tomma i diameter , paa samre tomte fant han ein-a
 aavbrøtin tynningsljaa. Men var paa fasong som dei som
 er ibruk no .Samstondes fant han ein heil deil ørsmaa
 utslitte steinbrynu .

Om dei bruka ein sers ambolt til aa tynne
 ljaæn paa har eg ikkje faat greie paa. "Dragslested" er
 iallefall eit ukjendt navn her. Dei bruka iallefall hammer
 til aa tynne ljaæn med.

Tynningen av ljaæn vart utført i smia som
 i den tia var paa kvar einaste gard. Arbeie vart sik-
 kert utført av mannen sjøl paa garden, elí av den vaksne
 sonen hans, for det vart ikkje rekna for ein skikkeleg
 bonde i den tie, hvis han ikkje greide aa smie alt det
 som hørde til gardsbruket. Sigs og sjyru vart gvest
 paa samre maatin som ein ljaa.

5).

Ola Braaren (far hans Knut) hadde sett at dei slipa
 paa ein stor flat stein som laag ved huset , Det var
 nok helst etter ljaæn var tynna i smia at dei bruka aa
 gvesse ljaæn paa den flate steinen. Knut Braaten hadde
 set slike flate slipesteina, dei laag no att her og der
 trudde han, men han kona ikkje hukse kor han hadde sett
 sløke. Slike steina sto alltid ved huset, dei var for
 tongvinte aa ta med set burti slaatteteigan.

Ingen har i manns minne bruka slike slipesteinar.

Kor gamal skikke var aa tynne ljaaen og bruke flate slipesteinar er det ingen som veit, men ~~slippe~~ flate slipesteinar kom sikkert or bruk fraa dei fyrste aaran etter aar 1800 ettersom dei runde slipesteinan vart aa faa. Tynning av ljaaen vara sikkert nokolenger, daa eg har høirt maange eldre snakke om det, men flate slipesteinar høire ein aldrig om -utan ein grev aa spør om det.

6).

Er det steinfri og god slaat er det vanleg at ein ljaa skal kunne brukas ei øikt før ein slipe n paanyt, men er det mykje stein og sand i slaatten maa ein nok slippe tiare. Greie seg uta slipestein til ljaaen har me aldrig høirt gjete.

7).

Bei bruke vanleg berre eit bryne til ljaaen no, det hende nok at dei paa slaat, der det er mykje sand i grase har eit grøvre og eit finare bryne med seg i bryneputten.

Før bruka dei fyrst "sandstikka" og etterpaa bryne naar dei brynte ljaaen.

Ei "Sandstikke" ,dei kalle, er ein tunn flat trespae ca, 25 cm, laang og 3-4 cm. brei , med likesom eit haandiak i den eine endin , den er av hart ved, helst bjørk, den er fyrst innsurt med tjere og mans den er vaat paastrøid rektig fin sand. Den sto ved sida av bryte i bryneputten som var vatv i .Sandstikka hadde dei sjø - sakt med heimantil, det hadde ikkje høve til aa laga ei slik ei skulde dei greie aa slaa noko som var.

8.

Ljaaen bli altid tiki ator orvet naa den skal slipast . Det er ikkje avhengig av festegreirne, men det gaar ikkje an aa slipe ein ljaa i orvet skal det

4, bli nokonslags greie paa sløpinga. Ein helt alltid eggen mot seg naar ein sliper ljaa, sigd og sjyru elí lauvkniv, det er berre hoggjern, høvveltenner og kniver ein helt eggen fraa seg naar ein sliper.

9.)

Naar ein bryner ein langljaa ~~lett~~ ein enden av ~~ørve~~ orve neri marka og stør ljaan med venster og bryner med høgre handa hvis ein ikkje er kjeivhendt, ellers er de ~~mot~~ ~~sa~~ motsatt. Naar ein bryner stuttljaa setter ein orvet mellom beina og bryner likedan. Baade ved sliping og bryning av ljaa sliper ein først ljaan paa unnersiden (den som venner mot marka naar ein slaar) paa den maaten kjem "roa" paa unnersiden hvis ein ikkje greier aa slipe so fint at det ikkje blir "ro". Naar ein bryner ein ny-slipa ljaa maa ein berre stryke den varsomt paa unnersida for aa faa vekk "roe", saa slaat ein noen faa hogg med ljaan , og daa bli den brynt forsiktig paabegge sier dei fyrste gonger, seinare naar den bli meir utskjemt blir den brynt hardare.

10.

Brynekoppen kaller dei for "bryneputten". Den er laga av 4 smaa tynne trestykker med bunn i . For aa faa den tet er den veivet utvendig med ca. 2 cm. brede rimser av bjørkenever.

11.

Bryneputter av horn er ikke her.

12.

Bryne puttet blir hengt i en jernkrok bak i bukse-linningen .

13. I bryneputten er det alltid vand som brynet staar i , sandstikka stod i samre putten dengang dei brukte slike.

14).

Melet som kjem fram ved bryning kallas for
"brynesaus".

15).

Brynesausen trudde dei nok skulde hjelpe mot Rigg-
orm, no trur dei vel mindre paa det.

16).

Mot hald ell' styng har ein ikkje høirt aat brynesaus
skal hjelpe.

17).

Gamle Ola Braaten brukte alltid aa legge i ei mauretve
-ei viss tid-dei brynun han syntes var for harde og
han paastod bestemt at det hjalp paa dei.

18).

Me har aldrig høirt segn om at bryne talar.

19).

Heller ikkje at nokon sa noko sers naa dei sputta paa
brynet.

20.)

Ingen segn om remser eller viser ein si fram unner o
bryninga er kjendt her.

slutt.

3363

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING